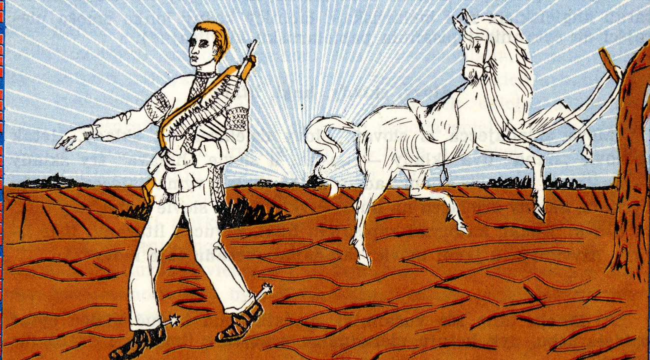
SIAŬBIT

LITOUSKI / BIEŁARUSKI 2-MIESIAČNIK

THE LITHUANIAN★WHITERUTHENIAN 2-MONTHLY

PAZNAVAJCIE LEKAVYJA ZIELLA

Šupšyna. (Aubepin Rose Hips). Raścina dobra znanaja na Biełarusi. Zvyčajna ź jaje ničoha nie rabili na Biełarusi. Płady byli pažyvaju ptušak. U Polščy z pładoŭ šupšyny rabili dobraje vino, dadajučy niekalki fikaŭ dziele lepšaha smaku. Našyja chatnija lekarki, jakich časta nazyvali pašaptuškami znalisia na ziellach. Da lekaŭ užyvali jany sušany ćviet šupšyny i płady. Na śviežy ćviet raili lić harełku i pić pry niekatarych chvarobach. Šupšyna jość najlepšym žyrałom vitaminy „C", patrebnaj nam pry zmučańniu i pry prastudzie. Taksama dobraje lekarstva pry zabureńniu serca, pry błahoj pracy sercavych kamorkaŭ, pry vysokim ciśnieńni kryvi, boli u piečani ci žoŭcievym miašočku. Pryhataŭlajecca u hetaki sposab: Biarecca adnu łyžku ściortaha płodu šupšyny i dźvie šklanki vady i varycca 10 minutaŭ. Adstavić na 10, ci 15 minutaŭ, paśla pieracadzić, asaładzić miodam i pić pa małoj šklancy 3 razy na dzień. Možna praparcyjanalna zavaryć bolej i trymać u ladoŭni, kab časta nie rabić sabie raboty.

Jałaviec. (Jnniperus communis). — Usie Biełarusy znajuć dobra jałaviec. Jahonyja sušanyja płady užyvajucca na Biełarusi u kiłbasy, da harełki. Dziela pachu, jaho sypali na haračuju płytu. Ale byli u nas babki — lekarki, jakija užyvali jałaviec, ź inšymi ziołkami, jak pry zapaleńni sustavaŭ (artretyzm), chvarobach vantroby i jak močahonny dy žaŭciahonny lek.

Rabina. (Sorbus aucupala). — Z rabiny možna rabić kanfitury, pierš vyparyŭšy. Śviežyja płady rabiny majuć vitaminy: jabłykavaju i dubilnikavaju. Chvorym na žoŭciavy miašočak, vantrobu, zapaleńnia nyrak — možna pryjmać u parašku płady rabiny (łyžku na paŭšklanki vady) dva razy na dzień. Dr. J. L.

Harčyca (Sinapis) byvaje biełaja i čornaja. Z jaje pryhataŭlajucca hetakija leki: Łyžačku biełaj harčycy zalivajuć adnoj vośmaj kvarty letniaj vady na niekalki hadzinaŭ. Pjucca leki našča abo pierad spańniem uviečary, nia žujučy ziarniataŭ. Pamahaje pry katarach abo skułach u straŭniku i kiškach. — Ziarniaty čornaj harčyčnicy zalivajucca vodkaj na nacirańnie pry bolach sustavaŭ. Pav. J. L. W.

Lekarskija parady: Ješ chudoje miasa, tvaroch, krychu jajkaŭ, šmat maślanki, čornaha chleba, bulby, pładoŭ i jarynaŭ; ješ pamału i dobra pieražaŭvaj; ściaražysia haračaha i vielmi chaładnaha; ješ kali maješ apetyt, ale nia bolej 4 razy na dzień i nia ješ pozna unačy. Pa jadzie pachadzi, abo pastoj.

Atrymana na „Siaŭbit": Ad Sp. A. Monida z Brandford, Canada 5 dal.; ad Sp. N. N. z Brooklyn 5 dal.; ad X. F. Č. 100 dal. Usim ščyry dziakuj.

SIAŬBIT The SOWER

Vialika-Litoŭski (Biełaruski) dvumiesiačnik

The Great-Litvanian (Whiteruthenian) bimonthly

Authorized as Second Class Mail, Post Office Department, New York, U.S.A.

Časapis Katalicka-Hramadzki

1960, Listapad-Śniežań Nr. 6 (17) November-December, 1960

Padpiska na hod 70 centaŭ, cana adnaho ekzemplaru 15 c.

Adress: Rev. F. Czerniawski, 118 Market St., Amsterdam, N. Y., U. S. A.

Redakcyja „Siaŭbita" žadaje Svaim Čytarom Viasiołych Kalad i Ščaślivaha Novaha 1961 Hodu!

NA URAČYSTAŚĆ HADAVINY NARADŽEŃNIA ZBAVICIELA

Try imiony Božaha Zbaviciela

Naradziŭsia: 1) „Emmanuel" (Iz. 7, 14). 2) „Dzivosny" (Iz. 9, 6).
3) „Kniaź Supakoju" (Iz. 9, 6).

„Viečny rodzicca nam siońnia — Uładar suśvietu biazdomny,
Ahoń krepnie, jasnaść mierknie — Nieskančony nam padobny".

Kali napieradodni pierad poŭnačaj razkołychalisia na śviatyńskich viežach, jak doŭhaja i šyrokaja ziamla, zvany, dyk zdavałasia radasna klikali viernikaŭ Chrystovych na pasterku. A kali narod pasłušny pokliču śpiašaŭsia „pryvitać Zbaviciela", dyk jahonyja dumki niaślisia na daloki paŭdniovy uschod da Betlejemu. Ale nie judejskaje miesta było tym mahnesam, što ciahnuła dumki viernych ludziej na daloki paŭdniovy uschod, a žałabok u stajni, u jakim było pałožana małoje Dziciatka.

„Manhu?" — tak daŭniej pytalisia Judejcy, kali na Synajskaj puščy pabačyli pieršy raz mannu! Manhu? Što heta? — I my, schilajučy hałovy siańnia u heta uračystaje śviata pierad prostaj kałyskaj i spytajmysia — manhu? Chto tam byŭ u žałobie pałožany, katoramu ludzi admovili haściny, a nierazumnyja žyvioły pierad im na kaleni padali, a anielskija chory u niabiosnaj jasnaści hučna śpia-

vali „Gloria in excelsis — Chvała na vyšyniach!" Tolki pa tydniu Dziciatka atrymaje imia Jezus (hebrajskaje Jehošna — Jehova — ješa) značyć Boh — Zbaviciel (Łuk. 1, 31; Mat. 1, 21), vybranaje praz Boha, a praz Gabryela pradvieščana. Ale užo u dniu narodžańnia mahli pastuchi nazyvać toje betleemskaje Dziciatka imionami, jakija prad viakami davaŭ Izajaš, prarok.

1. A nazvaŭ jaho: „Emmanuel", što značyć „Boh z nami". Čałaviek na vobraz i padabienstva Božaje stvorany. Vobrazam jość praz dušu razumnuju, volnaju i nieśmiarotnuju. Padobny da Boha praz łasku uśviačajučuju. Boh žyŭ u raju u dobraj pryjaźni z tym čałaviekam, jaki byŭ padobny da Boha. Ale hrech pieršarodny parvaŭ tyja suadnosiny. Addalany praz čałavieka Boh, ukryŭsia u viačystaj, niedastupnaj śviataści. A u sercu čałavieka astałasia tuha za tymi blizkimi znosinami z Boham. I uznosiłasia ź ziamli da Boha pieśnia śloznaj malitvy praz tysiačy hadoŭ: „Vobłaki, spuścicie nam na ziamlu Zbaviciela". Čałaviek, prahnučy bačańnia Boha, pačaŭ svajej rukoj rabić zamieńnikaŭ z daražejšych metalaŭ, abo z dreva ci kamieńniaŭ i addavać im božuju češć. A narod judejski hanaryŭsia tym, što da jaho prahavaryvaŭ praŭdzivy Boh z hary Synajskaj, što byŭ nad im jak słup ahniovy, a jak biełу vobłak prabyvaŭ u śviatyni Jerozalimskaj. Kančyŭsia čas čakańnia i za časoŭ karala Heroda naradziŭsia toj, ab katorym Evangielisty staroha zakonu skazaŭ: „Jon budzie vialiki dy Synam Najvyššejšaha budzie nazvany". I byŭ Emmanuel — Boh z ludźmi praz 33 hady. Jość i siahodnia z nami u sposab mistyčny u svajej śviatoj Ekklezii. Jość u Najśviaciejšym Sakramencie, pad eucharystyčnymi pastaciami. Jość u sercach našych, kali pryjmiem śviatuju Komuniju i praz łasku uśviačajučuju. Zapraŭdy Emmanuel — Boh z nami — naradziŭsia u betleem.

Dauniej Noja tužyŭ za suchoj ziamloj, kali arka pływała pa vodach, i ciešyŭsia, kali asieła na armieńskich horach. Tužyŭ Izrael za abiacanaj ziamloj, błukajučysia pa pustynnych piaskoch. Vialikaja jaho była uciecha, kali asialiŭsia nad Jordanam! Nia dzivosna, što siahodnia ciešycca vierny narod, kali kančyłasia najhłybiejšaja tuha dušy za Boham u tuju cichuju betlejemskuju noč.

2. **„Dzivosny"** nazvaŭ małoha Mesyjaša Izajaš, starazakonny evangielisty! Čamu? — Bo voś heta Boh — a rodzicca. Jość heta Siła, a truchleje, dryžyć ad stužy. Jość heta ahoń, „jaki aśviečaje kažnaha čałavieka, jaki prychodzie na hety śviet" (Joannes 1, 9), a zastyvaje hety ahoń u popiela ludzkoha cieła. Jość heta blask, a ciam-

nieje i svajho blasku udzialać musiać Anioły i cudoŭnaja zorka! Maje hranicy — choć jość biazmiežny. Jość pahardžany ad ludziej, a usłaŭleny chvałaj. Jość śmiarotny, a Karol nad stahodździami, katory nia moža źmiaścicca u času. Kormić rod ludzki, a uzrastaje u razumnaści, Paciešyciel najlepšy, a płača i Matka u płačy paciešaje! „Da svajej ułasnaści pryjšoŭ, ale jaho ułaśniki nia pryniali" (Joannes 1, 11). Naradziŭsia Boh, na katoraha śviet čakaŭ, a śviet ab hetym nia viedaŭ. Ci-ž heta nia dzivosna?

3. Ale staim siahodnia pry kałyscy taho, katoraha Izajaš nazvaŭ **„Kniaziam Supakoju".** Kali nad betlejemskaj pavietkaj blisnuŭ voblik novaj ery, u hramadnaj romanskaj imperyi panavaŭ supakoj. Apioršysia na dzidzie romanski žaŭnier na dalokich hranicach dahladaŭ, kab ništo zvonku nie narušyła hetaha supakoju.

Anioły nad pavietkaj u judejskaj krainie ahałašali „supakoj ludziam dobraj voli (Łuk. 2, 14). Sam novanarodžany Judejski Karol niekali skaža: „Dobrasłaŭleny čyniačy supakoj, tamu što budzie nazvany synam božym" (Mat. 5, 9). A Apostałam svaim nakaža: „A da jakoha kolačy uvojdzicie domu pierš-najpierš kažycie: „Supakoj hetamu domu" (Łuk. 10, 5). I u ludzkija dačynieńni uniasie krynicu supakoju, u jakoj jość miłaść. Paślej nakaža abjednavacca miž saboj praz śviatuju Kommuniju u miłaści. „Voś majo prykazańnie, kab supolna miłavalisia, jak ja vas umiłavaŭ" (Joannes 15, 12). I u Sakramencie Pokuty ustanoviŭ krynicu supakoju sumleńnia, supakoju čałavieka iz samym saboju. Dziela taho, kali hety Sakrament mieŭsia

ustanavić, pakazyvajučysia Apostołam u viečerniku, skazaŭ da usich: „Supakoj vam" (Joannes 20, 19). A kali hety Kniaź Supakoju razvityvaŭsia z svaimi vučniami, skazaŭ im pry adchodzie: „Supakoj astaŭlaju vam, supakoj moj daju vam; nie jak daje vam śviet — ja vam daju" (Joannes 14, 27).

Učora viečaram pry tych nakanunieśnich viačerach pakazaŭ i prymomniŭ katalicki śviet, što Kniaź Supakoju źjaviŭsia u betlejemskuju noč na ziamlu. Sabiralisia u hety viečar siemji, kab u radzimym hniaździe supolna pravieści hety viečar. Praz cełу hod, ciažkoje žyćcio, patrapiła u nie vadnu siamju usunuć kalučku. Žurby, kryŭdy časta hłyboka umiejuć ukrycca u zakavułki ludzkoha serca. Ale pryjšoŭ kanadniaŭny (vigilijny) viečar. Biełу apłatak — symbal Kniazia Supakoju, znajšoŭsia u rukach jaho paddanych.

Treba ab usim, što kvołaje čałaviečaje serca zraniła, zabycca. „Supakoj ludziam dobraj voli". Nad kanadnim stałom chaj razlahajecca toje niabiosnaje, anielskaje śpievańnie. Śviata supakoju i radzimnaha pahodžańnia pryjšło na śviet razam z „Kniaziam Supakoju". A voś, kab toj Kniaź Supakoju panavaŭ nia tolki u sercach adździelnych asobaŭ, nia tolki u siamiejnych zaciššach, ale i u žyćciu hramadzkim, skul jamu vyrvana žazło i dzie choć pa vonkavych pazorach niama supakoju — ab heta pry tym betlejemskim žołabie molimsia, my kataliki i hukajem: „Padniasi ruku, Božaje Dziciatka, Dobrasłaŭ usim ludziam i Ajčynie miłaj".

NOVY HOD

Z pačuciom radaści vitajem novy peryjad času, Hod 1961. Ciešymsia, što nam Boh dazvoliŭ dačakacca siahodniašniaha dnia. Na žal nia usie jaho dačakali. U minułym hodzie prybyło šmat novych mohiłkaŭ i to takich, katoryja mahčyma nie spadziavalisia śmierci. Ciešymsia Novym Hodam, bo spadziajomsia, što budzie jon lepšy ad minułaha. U toj dumcy składajem sabie pažadańni, jak dokaz uzajemnaj spryjalnaści. Žadajem sabie pierš za ŭsio zdaroŭja, bo jano jość padmurkam dačasnoha ščaścia, žadajem dobrych paśpiechaŭ i šmat inšych rečaŭ. — Chaj i mnie budzie volna pajści za pryhožaj zvykaj i skłaści usim znajomym dy čytačom „Siaŭbita" majo iz serca vypłyvajučaje pažadańnie. Chaj vas Boh daryć u Novym Hodzie dobrym zdraŭjem, paśpiechu uva usim, čaho sabie sami žadajecie, a što zhadžajecca z Božaj volaj. Nad usio chaj vam Boh daje šmat łaskaŭ da vytryvałaści u dobrym. Prynaležycie da rožnych stanaŭ i prafe-

sijaŭ. Adpaviedna da hetaha žadaju vam dobrasłavienstva Božaha, kab abaviazki vašaha stanu i prafesii mahli vykanać dla dabra vašych siamjaŭ, hramadztva, Radzimy, a pierad usim dla Božaj chvały i zbaŭleńniaŭ dušaŭ.

Rodzičam žadaju, kab balej mieli paciechi ad dziaciej. Dobra razumieju ciažkaści rodzičaŭ. Davierajciesia Bohu, Jon dobrasłavić vam u parohu Novaha Hodu, da vas adzyvajecca Zbaviciel, kažučy: „Prychadziecie da mianie usie, katoryja pracujecie i abciažany jościeka”, a „dzieciam pazvolcie prychodzić da mianie”.

Darahija dzieci i moładź! Žadaju vam, kab uzrastali u łascy u Boha i ludziej; kab raśli zdarovyja na paciechu rodzičam, Ekklezii i hramadztvu. — Chaj usich viadzie Boh ščaśliva praz cały 1961 hod.

NOVAHODNIJA ŽADAŃNI

Jak idzie Novy Hod, na ŭsim śviecie narod
Da zyčeńnia sabie štości maje;
Dyk i ty, jak usie, spatkaj hodu prychod,
Biełarusaŭ siamiejka chudaja.

Kožny hod, što minaŭ, štości nam nie dadaŭ,
Až sabraŭsia tak doŭh nie maleńki.
Chaj-ža Novy naš Hod, što pryjšoŭ, zavitaŭ,
Źviernie ŭsio nam, jak jość, da kapiejki!

Chaj nia budzie kruciel, daść nam prościeńki cel
K lepšaj doli, i voli, i słavie;
My nia znali žyćcia, ni viasiołych niadziel, —
Chaj Hod Novy ŭsio heta napravie!

Svarki, zvadki nia raz byli zhubaj dla nas,
Razłučali sa ščaściem, z svabodaj . . .
Chaj-ža z Novym Hadkom novy bližycca čas,
Bractva, roŭnaść, supolnaść i zhoda!

Voś zyčeńni usie, Novy Hod, da ciabie;
Ich nia vielmi i mnoha, zdajecca,
Tak i pieśnia piaje, tak, ludcy vy maje,
Znaju, ŭ dumkach usim vam snujecca.

Janka Kupała, 1908.

Pryvitańnie

Usiečesny Ajciec Jazep Hermanovič!

Usim starejšym pracaŭnikom na adradženskaj nivie Ty dobra znajomy. Znajomy Ty iz svaich artykułaŭ, vieršaŭ i z niepachisnaj pracy dla dobra našaha harotnaha narodu. Daviedalisia, kali katoŭskaja ułada asudziła Ciabie na dziesiać hod panievolnaj pracy. Malilisia, kab Boh Tabie daŭ siły pieratrymać muki dy dačakacca volnaści. Ciešymsia, što Ty, Vojča znajšoŭsia miž nami. Prymajem Ciabie z chlebam i solaj, a da ich u volnym haspadarstvie dastanieš usiaho, čaho Tvaja duša zažadaje.

Redakcyja „Sioŭbitu"

NAJNOŬŠYJA ABJAŬLEŃNI

Ab Siastry Maryi Josefie Menendez

(Praciah z N-ru 15)

„Adčyni jaje, umalaju Ciabie, moj Jezu, Ty dobra viedaješ, što adzinaja reč, jakoj žadaju, heta być Tvojoj, vybranicaj Tvajho Božaha Serca". — I Božaja hadzina nadyjšła. Jak zaŭsiody, u tym dniu Josefa pajšła u Zhramadžańnie u Chamartin, kab zabrać rabotu. „Užo na mianie u Zhramadžańniu čakali, uspaminaje jana, pryšoŭ list z Poitiers, u jakim prasili prysłać niekalki peŭnych asobaŭ u novazałožany navicyjat. Pytalisia, ci ja budu mieć dosyć advahi, kab pajechać u Francyju? Ja biaz chistańnia skazała: „Ale". I adrazu napisała prośbu ab pryniaćci mianie u Zhramadžeńnie u Poitiers".

U svaich zapiskach Josefa pisała jašče hetak: „Znoŭ pała da Božych stopaŭ, jakija dojuć mnie stolki nadziei. Z vačyma poŭnymi ślozaŭ, a z sercam pierapoŭnienym miłaściaj, ja achviaravałasia na usio i, mima majoj słabaści, pačuła u sabie dziŭnuju moc. Josefina matka, chača zbalełaja, nie supraciviłasia ad'jezdu dački. Boh, chočačy aščadzić bolu svaim najbližejšym pry raźvitańniu, natchniŭ Josefu, kab jana ničoha nie zabraŭšy, biez raźvitańnia, pakinuła svoj dom. Zhramadžańnie dało joj patrebnyja rečy „Jezus mianie zabraŭ, pisała jana, i sama nia viedaju, jak apynułasia u San Sebastiano. Ja nie mieła ani mocy, ani hrošy, zdajecca ničoha, aprača miłaści . . . ale trapiła u Zhramadžańnie Najśviaciejšaha Serca Jezusa . . . ja, zaŭsiody hetakaja słabaja! Ale Jon zaŭždy mianie padtrymlivaŭ".

U domie Zhramadžańnia u San Sebastiano, dzie Josefu pryniali ź vialikaj lubaściaj, jana prabyła jašče ceły miesiac, z udziačnaści starajučysia być karysnaj, dzie tolki mahła. Adnak, dumki ab maci,

siastry, ad katorych atrymlivała listy, jakija ranili jejnaje serca. Časam prychodzili joj u hałavu dumki, jak dašć jana sabie rady u Francyi, nie znajučy francuskaj movy. Ale niazłomnaja vola trymała Josefu pry Božym sercu, što na jaje čakała. „Što budzieš rabić u kraju, jakoha movy nia viedaješ?” Pytalisia u jaje. „Boh mianie viadzie”, adkazavała jana. I tak było zapraŭdy. U sieradu, 4-ha lutaha 1920 hodzie Josefa pakinuła nazaŭsiody svaju Radzimu, idučy za tym, čyja Božaja miłašć maja prava usiaho žadać.

U cieniu staražytnaha Klaštaru

Adčynienia Serca Jezusa. 4. 2. — 16. 7. 1920. „Za toje, što mnie achviaruješ, addaju tabie majo serca” (Słovy P. Jezusa da Josefy 15. 7. 1922).

Miesta Poitiers znachodzicca nad rečkaj Clain u chvalistaj miascovašci na darozie z Paryžu u Bordeaux. Zdajecca, što heta adna z tych miašcinaŭ, dzie pałymianyja paryvy ludzkich dušaŭ sytykajucca z cudami Božaj łaski. — Daŭniejšy klaštar „Feuillants”, pabudavany na schonie uzhorka. — U 1618 hodzie tut asialilisia Cystersy, katorych Vialikaja Francuskaja Revalucyja razahnała biezpavarotna.

Ledźvie minuła bura, śviataja Magdalena Sofija Barat razpaliła uznoŭ połymia miłašci, adbudavaŭšy raźbity klaštar i zakładajučy pieršy navicijat Zhramadžańnia Jezusavaha Serca.

U hetych śviatych muroch Serca Jezusa maliłasia schavać umiłavanuju dušu, hadavać jaje tut, jak krasku, adčynić joj i praz jaje, — spravu svajoj Miłašci. — Kali Josefa prybyła u Poitiers, nichto nie dadumlaŭsia ab vialikich planach Božych, katoryja pačynali svajo ździejśnieńnie. — Klaštar často daśviadčaŭ asabistych łaskaŭ. Hety dom, veranda, sad stalisia pamiatkavymi relikvijami zakonnaj siamji.

Jak na pačatku pastulatu, hetak i praz 4 hady svajho zakonnaha žyćcia, Josefa zaŭsiody była ścipłaja, maŭklivaja, zaniataja pracaj, hinučy miž inšych. Ničym nia roźniłasia jana ad usich i vonkava. Tvar jaje, pavažny z vyrazam ciarpieńniaŭ, śviaciŭsia dobraj uśmieškaj, kali da jaje niechta źviartaŭsia, abo prasiŭ pasłuhi. Adno jejnyja vialikija, čornyja, pakarajučyja vočy, u prazrystaści jakich zasiarodžvałasia usio jejnaje žyćcio i źziała haračaja miłašć i hłybokaja navatnašć (skupleńnie), havaryli za jaje.

U svajoj inteligiencyi, zručnašci i umiełašci dastasavacca, Josefa atrymała zapraŭdnyja dary ź nieba. Zdarovaja razvažnašć i trapny sud byli u jaje dušy tym pavažnym i zraŭnavažanym padkładam, na

jakim łaska moža budavać. Serca jejnaje, čułaje i vialikadušnaje, pamocnienaje ciarpieńniem patrapiła być samym saboj, navat addajučysia inšym. Padobna tym, katoryja šmat ciarpieli, Josefa adznačałasia toj dabrynioj, jakaja vučyć całkom zabycca ab sabie. Pryniesła u zakonnaje žyćcio dazrełuju dušu, vyrablanaha ducha achviary, nadpryrodnaha zrazumieńnia svajho pakliku i hłybokaje unutranoje žyćcio i haračuju miłaść da Serca Jezusa. Ale hetyja Božyja dary byli skrytyja i prad asiarodździem i prad joj samoj, tak što ad chviliny ustupu až da śmierci, pasiarod štodziennaha žyćcia vielmi viernaha, prajšła biaz spaściarohi ahulnaści.

Navicyjat Siostraŭ Pamocnicaŭ ličyŭ tady tolki niekalki asobaŭ prybyŭšych z rožnych damoŭ. Josefa była u navicyjacie pieršaj pastulantkaj, a niezadoŭha najstaršaj navicyjatkaj.

(Dalej budzie)

SIABROŬSKIJA FORMY VIETLIVAŚCI

Vietlivaść i dalikatnaść naahuł

1. Paniaćcie, hrunt i krynica vietlivaści i dalikatnaści.

Kaštoŭnaść i vysokarodnaść čałavieka abapirajecca na dobrym vyrableńniu charaktaru i serca. Takoje vyrableńnie vyjaŭlajecca zaŭsiody ŭ naležnym pastupańniu z pahladu na Boha, bližniaha i samoha siabie. Časta nazyvajuć heta **vonkavaj vietlivaściaj,** u miłym i pryjemnym vonkavym zachovyvańniu. Jak peŭna, što kažny pavinien staracca zachoŭvać vonkavuju vietlivaść, taksama peŭna, što nia možna pakidać i asnovaŭ unutranych vietlivaści i ahulna vonkavaha vyrableńnia.

Adyli u žyćciu spatykajecca dvajakaja vietlivaść. Adna vyjaŭlajecca u pustych kamplementach i pustych skazach, u peŭnaj unutranaj ahładzie u vykazyvańniu vonkavych formaŭ pryzvaitaści biez unutranoha źmiestu. Heta chvałšyvaja vietlivaść. Jana u hruncie — ničoha inšaha, jak tolki lohki blisk, što pakryvaje nieačasanuju naturu, machlarstva, abłuda i, davoli časta, służa za pakryŭku da niasłavaści. Nie staje joj naležnaj asnovy, naležnaj krynicy, i jana pakidaje čałavieka chałodnym jak da siabie, tak i da tych, da katorych adnosicca. Ludzi, katoryja majuć taki rod vietlivaści, padobnyja da damavinaŭ pamalavanych, jakija na vonki pryhožyja i bliskučyja, unutry poŭnyja papsućcia i hnojnaści.

Inšy rod zapraŭdnaj vietlivaści, što pachodzie iz serca, vypływaje iz stałaha charaktaru, jak vonkavy vykaz naskroś dobraha i niepa-

psutaha serca, jak abjaŭleńnie dobraje dumki. Heta vietlivaść **chryścijanskaja,** katoraja abapirajecca na ščyraj, z bojaźni Božaj, ź miłaści i pakory vypłyvajučaj, z pažadanaści usiaho dobraha našamu bližniamu, katoraja łučycca z haspadaravańniem nad saboj i z chryścijanskaj rastaropnaściaj. **Vietlivaść chryścijanskaja** — u praktycy prytarnavacca da Božaje navuki. „Voś ža usio, što chočacie, kab vam rabili, dyk toje rabicie i vy im" (Mat. 7, 12); heta uściažnaje vykonyvańnie dvuch hałoŭnych prykazańniaŭ, katoryja nam daŭ Zbaviciel: „Lubi Boha usim sercam, usiej dušoj, usiej dumkaj i usiej siłaj svajej". Heta jość pieršaje prykazańnie. A druhoje: „Lubi bližniaha svajho, jak samoha siabie". Takaja vietlivaść chryścijanskaja dakładna łučycca z religijaj, stanović častku religii, navat u peŭnaj stupieni heta religija prytarnavanaja da žyćcia. Praviły religii dajuć čałavieku unutranuju adukacyju; pavinien jon być pakornym, pryjaznym, advažnym — słovam, maralna dobrym. Dobraja adukacyja znachodzie svajo dapaŭnieńnie u nutranym adukavańniu čałavieka. Pavučaje jano nas, jakimi u vabychodzie z našymi bližnimi pavinny być našyja havorki, učynki i ruchi, kab ni u čym nie parušyć asnovaŭ religii, ani miłaści bližniaha. Takaja chryścijanskaja vietlivaść — heta štodziennaje praktykavańnie pakory, utajmovańnie siabie, panavańnie nad saboj. Zausiody być poŭnym pašany da bližniaha, zaŭsiody abchodzicca ź im łaskava i vietliva, zaŭsiody być uvažlivym, ciarplivym — i heta dziele taho, kab zachoŭvacca pachryścijansku! Chto adznačajecca takoj vietlivaściaj, a pry hetym liča za zapłatu Božaju, toj čałaviek cnatlivy, bo tolki cnatlivy paniasie takija achviary; taki tolki dla dobra inšych achvoča abmiežyć svaje žadańni, datarnujecca da inšych, achvoča ustupie, dzie tolki moža, budzie paŭstrymvacca mima usiaje volnaści, a volny biaź ničyjej kryŭdy. Taki čałaviek pachvale tolki toje, što na pachvału zasłuhoŭvaje, a zhanie toje, što na vymovy nakazvaje rastaropnaść i abaviazak, umieje adnak asaładzić los druhomu praz dabrazyčlivaść ŕ spačućcio; taki tolki viasioły biez raspuščanaści, vietlivy i pasłuchmiany biaz nizkapakłonstva, saromlivy pasiarod staršych, zyčlivy dla roŭnych, ludzki i łaskavy da paddanych, nie darujučy u ničym sabie.

Voś praŭdzivaja chryścijanskaja vietlivaść. Vyvodzicca jana iz cnoty, a kali cnota vypłyvaje iz religi, dyk adzinaja krynica vietlivaści. Biaz religii praŭdzivaja vietlivaść niemahčymaja, nie dajecca navat padumać. Dziela taho praŭdzivy vietlivy jość dobra religijny. Biazreligijnamu, abo małareligijnamu nie staje ciarplivaści. Dzie jość

dobraja religijnaść, tam bolej vietlivaści u prostaj asoby, čymsia u vasobaŭ, što krychu chapili navuki.

Takaja praŭdzivaja, nia chvałšavanaja chryścijanskaja vietlivaść, ab jakoj padaje Evangielle, a najlepšaja škoła — Katalickaja Ekklezija, pavinna być u kažnaha chryścijanina katalika. Jaje pavinien zasvojvać, palubić i vykonyvać, dakładać starańni, kab u sercu svaim pryščapić zapraŭdnuju pakoru, łahodnaść, ciarplivaść, dabryniu, saromlivaść, pačcivaść, zyčlivaść, a paśla usie hetyja cnoty akazyvać zaŭsiody usim ludziam u svaim vonkavym abchodžańniu. Tady tolki budzie miły Bohu, pryjemny ludziam, hetak dojdzie da dačasnoha daśpiechu i — što važniejšaje — da viečnaj ščaślivaści.

MY J LIETUVISY

(Praciah z N-ru 5/16)

My tut uspomnili, što našamu narodu doraha Vilnia j zašto jana doraha. Nam doraha j luba nia tolki adna Vilnia, ale nam dorahi j miły ŭsie abšary histaryčnaj Litvy. Nam dorah i mił Nieman ad svajho pačatku až da kanca z svajimi prytokami. Nam dorahi j miły vaziory, jak Śvitaź, Narač, Śvir, hedak i ŭsie jinšyja vaziory našaj krajiny. Nam dorahi j luby našy spradviečnyja puščy j Biełavieży j Nalibokaŭ j jinš. apietyja i našymi j čužymi paetami. My spadziajomsia, što ŭsio heta doraha j luba j lietuvisam. Nam zdajecca, što ŭsie hetyja našy supolnyja kaštoŭnaści, jak histaryčnyja, hedak i gieagrafičnyja pavinny nas tolki zbližać i jadnać, a nie raspalavać miž nami antahanizmu, i niedavodzić našy narody da zvadki, bo jak uspaminałasia tut vyšej, što miž našych praščuraŭ nia było ni varožaści ni zvadki. Jany lubili svaju supolnuju dziaržavu Vialikaje Kniastva Litoŭskaje j svaju stalicu Vilniu. A kali vorahi pierachodzili miažu jichnaj dziaržavy ci-to nazachadzie, ci-to na ŭschodzie, dyk jany supolnymi siłami baranili svaju supolnuju dziaržavu — mužna, zaciata j advažna.

Paŭstaje pytańnie: „Ci było-b mažlivym supolnaje žyćcio biełarusaŭ i lietuvisaŭ u dalejšym časie ŭ adnej dziaržavie, kali-b udałosia jim vyzvalicca z balšavickaj niavoli? (pakul-što nieŭspaminajučy ab chormie hetaj supolnaści, bo na heta mohuć być roznyja chormy hetaj supolnaści). Pry dobraj voli hetych abodvuch narodaŭ dy pašanie adny adnych, dyk heta było-b zusim mažlivym. K prykładu my voźmiem sučasnyja eŭrapiejskija dziaržavy — Švajcaryju j Belgiju. Švajcarski narod maje try roznyja rodnyja movy (niamieckuju, francuskuju j italijanskuju) dy vyznaje dźvie relihiji katalickuju j pra-

testanskuju), ale ŭsio heta nia maje pieraškody ŭ jichnym sužyćci. Belgijski narod maje dźvie rodnyja movy (francuskuju j flamanckuju), ale heta nia škodzie jednaści jichnaha narodu. A ciapier my źvierniem uvahu na vialikija eŭrapiejskija dziaržavy (Niamieččynu, Anhielščynu, Francyju j Italiju), jakija apošnija stahodździ viali miž saboj strašnyja źniščalnyja vojny, a ciapier pavažna havorać ab Złučanych Stejtach Eŭropy. A biełarusy z lietuvisami ni daŭniej ni ciapier nia mieli ni vojnaŭ ni navat pahraničnych sprečak, dyk jichny šlach čysty da pieramoŭ i abjadnańnia.

Kali-b našym narodam (biełaruskamu j lietuviskamu) udałosia vyzvalicca z balšavickaj niavoli, dyk tak ci jinačy, ale nam treba budzie šukać niejkich parazumieńniaŭ. Kali hladzieć zusim abjektyŭna, dyk zdajecca pryrodnaj stałaj etnahrafičnaj miažy nia znojdziem miž raśsialeńnia biełaruskaha j lietuviskaha narodaŭ, a metad hitleraŭski j balšavicki: fizičnaje vyniščeńnie narodu, departacyja, gvałtoŭnaja asymilacyja (jakaja ŭ SSSR pravodzicca, a ŭ pryvatnaści zdajecca j ciapier nanašym pahraniččy) ŭžo daŭna asudžany i boskimi zakonami j ludzkimi, i my da jaho varočacca nia budziem, a dziela hetaha my (biełarusy j lietuvisy) musim šukać bolš humannyja srodki parazumieńnia, kab uniknuć prymiežnych kanfliktaŭ.

R. Dziedziel

S p r a s t a v a ń n i e

Praz karektarski niedahlad u papierednim N-ry (5 [16]) „Siaŭbita" u artykule „My j Lietuvisy" na 16 bačynie, 19 radok ad vierchu, pośle słovaŭ „jakim kiravaŭ" vypali słovy: „KASTUŚ KALINOŬSKI".

My prosim u čytaroŭ vybačeńnia za hety niedahlad. — **Redakcyja.**

N A Š A Ł A C I N K A

U daŭnyja časy na pahanskija prastory razam z chryścijanskaj relihijaj prynosiłasia j piśmienstva, ale heta pismo było tej krajiny adkul pachodziła heta novaja chryścijanskaja relihija. Pakolki na ŭsie prastory zachodniaj Eŭropy była pašyryna chryścijanskaja relihija Rymskaha zvyčaju, dyk tam usiudy relihijnym i dziaržaŭnym pismom stałasia łacinskaje piśmo j mova. Na našy prastory pieravažnaj balšynioj była pryniesiena relihija Hreckaha zvyčaju z Rusi (Ukrajiny), a razam z relihijaj adtul-ža było pryniesiena j piśmo na starabaŭharskaj movie, jakoje pośle było nazvana „carkoŭna-słavianskim". Pakolki piśmo na našy ziemli było pryniesiena z Rusi (Ukrajiny), dyk jaho jak i vieru stali nazyvać „ruskim". Pry zasnavańni na našych prastorach Vialikaha Kniastva Litoŭskaha, dyk heta „rus-

kaje" piśmo nahetulki było pašyrana na našych ziemlach, što jim stali karystacca jak pry dvare vialikich kniazioŭ litoŭskich, hedak i pa ŭsiej dziaržavie j pry znosinach z susiedziami. Heta ruskaje piśmo ŭ pieršapačatkavym vyhladzie zastałosia tolki ŭ carkoŭnym žyćci. U dziaržaŭnym i cyvilna-pryvatnym žyćci ad hetaha ruskaha (c.-słavianskaha) piśma zastalisia amal-što tolki c.-słavianskija litary, a źmiest movy staŭsia miajscovaj hutarki, što ciapier my nazyvajem „biełaruskaja mova", ale j hetki źmiest piśma pa starym zvyčaju zvali „ruskim piśmom".

Zhodna histaryčnych viestak, tam-siam pa našych prastorach praktykavałasia viera j Rymskaha zvyčaju, a pośle hedakzvanaha „Chryščeńnia Litvy" (u 1387 hodzie), relihija Rymskaha zvyčaju była pašyrana nia tolki ŭ zachodniaj častcy Vialikaha Kniastva Litoŭskaha, ale siaredniaj i ŭschodniaj (Hajna, Abolcy), ale heta padzieja nia mieła nijakaha ŭpłyvu na dziaržaŭnuju movu Litvy, bo miajscovaja (sučasnaja biełaruskaja) mova, jak pry kiraŭnictvie dziaržavy, hedak i ŭ hramadzkim i pryvatnym žyćci panavała niepachisna. Łacinskaja mova ŭžyvałasia tolki pry vykanańni relihijnych abradnaściaŭ u kaściele. Heta takzvanaje „ruskaje" piśmo mocna trymałasia ŭ Vialikim Kniastvie Litoŭskim blizka da kanca 16-ha vieku.

Kali dzieci našych mahnataŭ, bujniejšaj šlachty j bahaciejšaha miaščanstva ŭ vialikaj kolkaści stali jeździć u zachodniuju Eŭropu na studyji, dy adtul stali pryvozić naviny tahočasnych padziej na Zachadzie, dyk vidać, tady heta „ruskaje" piśmo zachistałasia siarod maładoj našaj intelihencyji. Jak u zachodniaj Eŭropie stali pakidać miartvuju łacinskuju movu, dy kožny narod staŭ kultavavać svaju nacyjanalnuju movu, dyk hedak i naša maładaja intelihencyja stała vykidać reštki c.-słavianščyny z našaj movy, dy navat i carkoŭna-słavianskija litary stała zamianiać łacinskimi litarami. Suproć hetaj navizny vidavočna była vialikaja apazycyja dziaržaŭnych mužoŭ starejšych viekam, jakija mocna trymalisia starych tradycyjaŭ, što navat u Litoŭski Statut novaj radakcyji (1588 h.) buŭ uniesieny artykuł: „Pisar Ziemski maje pisaci parusku i ruskimi litary". Čamu-ž tahačasnaje naša maładoje pakaleńnie stała čuracca svajho spradviečnaha „ruskaha" piśma? My hetu pryčynu chočym tałmačyć nastupnymi prapuščeńniami: Naša tahačasnaja maładaja intelihencyja ŭvažała, što naš narod naraŭnie z jinšymi eŭrapiejskimi narodami naleža da eŭrapiejskaj kultury, i jana chacieła kab i zvonkavaha vyhladu kultura našaha piśma nia roźniłasia ad jinšaha eŭrapiejskaha piśma.

C.-słavianskija litary nazyvalisia słavami, a hetyja słovy balšynioj byli niezrazumiełymi i čužymi našym ludziam. Hetyja litary-słovy ciažka było składać u składy j słovy. Šmat było hetkich litaraŭ, jakija praktyčna ŭ piśmie nie ŭžyvalisia. Na vyvyčeńnie c.-słavianskaha alfabetu j składańnia litaraŭ-słovaŭ u składy i słovy trebała zatracić niekalki hadoŭ času. U łacinskim alfabecie byli tolki takija litary, jakija praktyčna ŭžyvalisia ŭ movie. Jich lohka było vyvučać, pisać i składać u składy j słovy. Kali-b było kamu tady refarmavać biełaruskaje piśmo na vuzor eŭrapiejski, kab biełaruski źmiest piśma zapisavać łacinskimi litarami, dyk mažliva heta mierapryjemstva zachavała našu staruju litaraturnuju movu ad zaniepadu. Vyšej uspomnieny novy artykuł u Statucie Litoŭskim prymusiŭ Pisara Ziemskaha „pisać parusku i ruskimi litary” jašče kala sta hadoŭ, kali narešcie ŭ 1696 hodzie było zapisana ŭ Statucie Litoŭskim: „Pisar Ziemski maje pisać papolsku i litarami polskimi”. I z taho času staraja biełaruskaja dziaržaŭnaja mova pierastała jisnavać. Z taho času zaniepad staroj biełaruskaj litaraturnaj movy pahłyblaŭsia j pahłyblaŭsia, a narešcie jana zusim źnikła.

Pośle razboru Rečy Paspalitaj apalačanyja biełaruskija mahnaty j šlachta zachapilisia narodnaj aśvietaj. Sabrany hrašovy fond uzmocniŭ Vilenski Universytet. Siudy byli ściahnienyja lepšyja vučonyja. Vilenskamu Universytetu było daručana kiravać narodnaj aśvietaj u vusiej Biełarusi. Pa ŭsiej našaj krajinie była zakładziena sietka siarednich i nižejšych školaŭ. Choć hetyja škoły byli polskija, ale ŭ jich vitaŭ volny duch, vykładalisia volnyja viedy.

U ścienach Vilenskaha Universytetu zaradziłasia dumka ab niezaležnaści Vialikaha Kniastva Litoŭskaha (Biełarusi), a hedaksama zaradziłasia ideja ab jahonym duchovym adradžeńni. Tut źjavilisia pieršyja dośledy ab histaryčnych i duchovych bahaćciach našaha narodu. Adhetul vyšli pieršyja biełaruskija etnohrafy.

Vychavancy Vilenskaha Universytetu stali źbirać i zapisavać biełaruski falklor, a hedaksama jany pisali svaje ŭłasnyja tvory na biełaruskaj movie. Treba śćvierdzić, što tady byŭ značna pašyrany biełaruski nacyjanalny ruch, bo jość viestki, što palityčnyja emihranty pośle Paŭstańnia 1830 hodu ŭ Paryžy vydavali knihi na biełaruskaj movie. Hedaksama jość viestki, što emihrantami na Zachadzie byŭ ułožany Biełaruski Lemantatar i Biełaruskaja Hramatyka. Tyja pieršyja biełaruskija adradžency pasłuhoŭvalisia tolki łacinkaj, bo uvažali, što biełaruski narod naleža i musia naležyć da zachodniaj kul-

tury. Vidać što tady było pašyrana biełaruskaje pišmo na łacincy, jak zamiažoj, hedak i na baćkaŭščynie, što rasiejski ŭrad zareahavaŭ na heta, bo ŭ 1840 hodzie zabaraniŭ u Rasieji drukavać biełaruskija knihi na łacincy.

Nadychodzie Paŭstańnie 1863 hodu. Niezvažajučy na zabaronu biełaruskaha druku na łacincy, pačynajucca nia tolki vydavacca adozvy da narodu na łacincy, ale Kastuś Kalinoŭski vydaje svoj peryjadyčny časapis „Mužyckaja Praŭda” na łacincy.

Paŭstańnie 1863 hodu było žorstka zadušana. U 1867 hodzie było zabaroniena rasiejskim uradam drukavać biełaruskija knihi i na kirylicy, dyj uvieś biełaruski kulturna-aśvietny ruch byŭ zdušany. Ale pa niekalkich hadoch pośle hetaha paŭstańnia, udzielnik hetaha paŭstańnia, baćka naviejšaj biełaruskaj litaratury Francišak Bahuševič pačynaje pisać svaje vieršy na biełaruskaj movie na łacincy. Zbornik hetych vieršaŭ pad nazovam: „Dudka Biełaruskaja” byŭ nadrukavany ŭ Krakovie ŭ 1891 h. Druhi hetki zbornik svajich vieršaŭ jon vydaŭ u Poznani ŭ 1894 h. pad nazovam: „Smyk Biełaruski”.

U 1906 hodzie vychodziać pieršyja lahalnyja biełaruskija gazety, — pierš „Naša Dola”, a potym „Naša Niva”. Jany vychodziać na dvuch šryftach — łacinskaj i klrylicaj. U hetym-ža hodzie ŭ Pietersburgu arganizujecca vydavieckaja supołka „Zahlanie sonca j u naša vakonca”, jakaja drukuje knihi dvuma šryftami, — i łacinkaj i kirylicaj. U 1915, 16 i 17 hh. u Zachodniaj Biełarusi adčyniajucca biełaruskija škoły, dla jakich drukujucca školnyja padručniki łacinkaj i kirylicaj.

Biełaruskija nacdemy mierkavali pieravieści ŭvieś naš druk na łacinku, ale z hetym nie śpiešalisia, bo pieršymi jichnymi kłopatami było ŭzbujnieńnie Biełarusi, a heta znača dałučeńnia da BSSR uschodnich biełaruskich abšaraŭ (Viciebščyny, Mahileŭščyny, Smalenščyny j Homielščyny). A druhaja pryčyna była jichnaha marudžańnia z pierachodam na łacinku, bo j sami balšaviki byli zaplanavali ŭvieści metryčnuju systemu mierak i łacinku. Metryčnyja mierki jany stali ŭvodzić u 1923 h. Tady-ž jany stali ŭvodzić i łacinku, ale pierš dla drabniejšych nacyjanalnaściaŭ, jakija svajho druku nijakaha nia mieli, i dla tych, jakija karystalisia kitajskim, abo arabskim šryftami. Heta było pry Leninie-Trockim, kali ŭ balšavickim kiraŭnictvie siadzieli ludzi z aryjentacyjaj na zachodniuju kulturu, ale kali pry dyktatury Stalina ŭ balševickim kiraŭnictvie zasieli vyłučna rasiejskija šavinistyja-fanatyki, dyk jany pastupova stali ad-

birać łacinku ŭ tych drobnych nacyjanalnaściaŭ, jakim śpiarša dali, dy stali jaho zamianiać rasiejskim šryftam.

Biełaruskija nacdemy prytarnavali padniać pytańnie ab pierachodzie na łacinku na Akadamičnaj Kanferencyji ŭ 1926 h. u Miensku. Pa hetym pytańniu jany vyłučyli dakładčykam upartaha j patrabavalnaha kamunistaha Z. Žułunoviča, jaki ŭ svajim dakładzie padkreśliŭ, što biełarusy z svajej kulturaj stajać nia nižej cyhanoŭ, kirhizaŭ, kałmykaŭ, tunhušaŭ, jakutaŭ i jinš. azijackich narodaŭ, što jany, biełarusy, sapraŭdy zasłuhoŭvajuć karystacca łacinkaj. Za hetkija śmiełyja damahańni, rasiejskija kamunistyja tam na jaho sykali, jak hadzina z kupiny; spuściŭšy niekalki hadoŭ pośle hetaha, pry likvidacyji nacdemaŭ, kali aryštavali, dyk za hetkija śmiełyja słovy katavańniem jaho davieli da varyjactva j da śmierci. Tut treba skazać praŭdu, što jak rasiejskija čarnasociency, hedak i rasiejskija kamunistyja — adnolkavyja rasiejskija šavinistyja, jakija nadta nienavidziać biełaruskaj łacinki, bo dumajuć, što praz kiryličny druk jim lahčej udasca asymilavać biełarusaŭ u rasiejcaŭ. Kali pry niamieckaj akupacyji Biełarusi, častkova stali ŭ škoły ŭvodzić łacinku, dyk Maskva zahadała svajim partyzanam stralać i nastaŭnikaŭ i vučniaŭ.

Kali skazać darečy, dyk niekataryja j adukovanyja biełarusy padazrona hladziać na łacinku, jak na niejkuju palenizacyju ci akataličavańnie. Tut niama ni adnaho ni druhoha. Usie zachodnija narody karystajucca łacinkaj, a navat i tyja što niaprychilna staviacca j da palakaŭ i da katalictva. Našy paŭnočnyja susiedzi Łatyšy j Estoncy ŭ pačatku hetaha vieku pierajšli z hotyki na łacinku, a Niemcy pry dyktatury Hitlera pakinuli hotyku dy pierajšli na łacinku. Jak uspaminałasia tut vyšej u hetym artykule, što biełaruskija nacyjanalnyja adradžency ŭžo paŭtary sotki hadoŭ pasłuhoŭvalisia łacinkaj, dyk za hetki doŭhi čas łacinka ŭ našym narodzie nabyła prava hramadzianstva, i maje prava ŭžyvacca nia tolki ŭ relihijnym Rymakatalickim druku, ale j u hramadzkim naraŭnie z kirylicaj, a časami j apiaradžać jaje.

Z majho pahladu navat nia škodziła-b u nas łacinku pryniać za pieradničy (kirujučy) rduk. Heta patreba adčuvajecca ŭ nas tut na emihracyji. Dzieci našych emihrantaŭ pierš-na-pierš jiduć u škoły dy vyvučajuć movu narodu tej krajiny, dzie jany žyvuć, a pa niejkim časie ŭ svajich subotnich školach prystupajuć da vyvučeńnia svajej rodnaj movy. Mnie zdajecca, što hety pierachod z čužoj movy na sva-

ju rodnuju byŭ-by šmat lahčejšym, kalib biełaruski tekst čytańnia vykładaŭsia na tych samych łacinskich litarach, jakija jany navučylisia, kali vyvučali čužuju movu. Hetki paradak vučeńnia jakraz adpaviadaŭ-by pedahohičnym i metadyčnym patrabavańniam: „Ad blizkoha j viadomaha da dalokaha j nieviadomaha", bo, nažal, balšyni dzieciam našych emihrantaŭ, kali jany pačynajuć vyvučać svaju rodnuju movu, dyk čužaja mova byvaje blizkaj i viadomaj, a svaja rodnaja mova byvaje dalokaj i nieviadomaj. Voś jakraz hetki sposab vučeńnia spryjaŭ-by chutčejšamu navučańniu rodnaj movy, bo nia było-b patreby šmat tracić času na vyvučeńnia litaraŭ i napisańnia jich. A na druhim hodzie navučańnia, kali vučni buduć znajomy z biełaruskaj movaj, dyk znajomić jich z čytańniem i pisańniem na kiryličnym šryfcie.

Druhaja, choć moža j mieni aktualnaja, ale vartaja ŭvahi patreba, kab našy dzieci j moładź umieli čytać na biełaruskaj łacincy, bo niekataraja naša moładź saromijecca kirylicy. Heta nazarałasia ŭ 16 i 17 vv., heta nazirajecca j ciapier, my tut źvierniemsia da prykładu:

Biełaruskija chłopcy ŭ Angliji ažanilisia z angielkami. Hetyja chłopcy pa žadańniu svajich žonak, chacieli navučyć jich havaryć i čytać pa-biełarusku, dyk źviarnulisia ŭ adzin biełaruski tabar u Niamieččynie (heta było ŭ 1948 h.), kab dasłali jim biełaruskija lemantary, ale na łacincy, bo kirylicy jany saromilisia. Heta nia robie nijakaj važnaści ci tyja chłopcy ažanilisia ci moža ŭžo j razžanilisia, ale my chacieli adciamić toje, što jany čuralisia kirylicy, a jany hetkija nia pieršyja j nie apošnija. Kali čužyniec ubača ŭ nas u rukach knižku ci gazetu drukovanyja kirylicaj, dyk uvažaje nas za rasiejca, a niekatarym nam i heta niedaŭspadoby.

Jašče adna, a moža j hałaŭniejšaja pieravaha łacinki nad kirylicaj heta taja, što kiryličnym alfabetam niamožna vyjavić usich asablivaściaŭ biełaruskaj movy z navukovaha hledzišča.

Choć dla reprezentavańnia navonki j navukovych dośledaŭ nad našaj movaj łacinka nam lepiej nadajecca, ale my ni ŭ jakim razie ciapier nia možam admovicca ad kirylicy. Z 1917 hodu da našaha času šmat jość našaj litaratury nadrukovanaj tolki na kirylicy, a naša maładziejšaje pakaleńnie pavinna mahčy jaje čytać. My pa archivach majem roznyja histaryčnyja dakumanty, napisanyja na našaj staroj litaraturnaj movie carkoŭna-słavianskimi litarami, a hetyja c.-słavianskija litary nadta nabližajucca da kiryličnaha piśma. Umieńnia

čytać kiryličny druk, dapamoža nam u čytańni starych archiŭnych dakumantaŭ.

Kali-b piaredniaje miesca ŭ našym piśmie zajmała j łacinka, dyk z druhoha hodu navučańnia ŭ škole musiła-b vykładacca j kirylica, a dalejšyja hady musili-b čarhavacca abodva šryfty. Hetki sposab navučańnia ŭ našaj škole nia moh-by pieraškodzić u paśpiachovaści navučańnia ŭ škole.

A. S.

SIRATA

Kali jon naradziŭsia i jak nazyvaŭsia — taho nia viedaŭ. — Baćka z vajni niviarnuŭsia. Matka pry parodzie u nidastatku pamierła. Zaapiakavałasia im staruška, a pamiaščenie jaho i kałyska było kusočak łachmanoŭ u kutočku chaty staruški. Staruška tolka dažyvała i ciešałasia małodzinkim sercam, bo i jej było viasialej, lachčej na dušy, kali jano słabinka kviło. Tady całavała, piaściła, hałubiła da svajho stareńkaha serca, a jahonyja sinija vočki, hledziačy na prybranuju matku, viasioła uśmiechalisia. — Nadyjšoŭ dzień, kali miłaserny Boh zabraŭ starušku da svajej viečnaj chvały. Jon tady raspačaŭ žyćcio novaje, ułasnaje. Da chatki svajej staruški mała zahladaŭ, bo chatkaj užo byŭ kust, a dach zarystaje nieba. Stravy ciopłaj mała jeŭ, žyŭ što davali dobry ludzi, bo jašče nia moh zapracavać. Dziakavaŭ za dobraje ludzkoje serca. Alie ciopłaha ludzkoha serca nizaznaŭ. Pryzvyčaiŭsia da taho, što davali ludzi. Hadami litavalisia dy dzivilisia, čamu hetuju biednuju siratu Boh nizabiraje da siabie? Bačyŭ jak jahonyja ravieśniki śmiajalisia, hulali. Kryvaviła tady serca jaho, bo nichto ź im śmiardziučym u łachmanoch nie chacieŭ hulać. Sirata, na dziva, vyras krepka, choć byŭ suchi, jak ščepka. Až adnaho razu zacikaviłasia im ułada. Pytalisia, što jon za adzin? Da vojska jaho uziać treba. Palicejski siratu pryvioŭ u hminu da rejestracyi. Pytajucca jaho: „Jak nazyvaješsia? Jmia baćki, matki?” Jon na heta adnym zamacham adkazaŭ: „Ja ničoha niznaju”. „A kolki tabie hadoŭ?” „Dyk ja vam skazaŭ, što ja ničoha nia viedaju”. Vujt z sakratarom trochi padumali i zara zapisali nastupna: Mikoła Zamościk, urodžany 30. I. 1916, vieś Zaborje, gmina Słobódzka, pov. Brasłaŭski, vojev. Wilienskie. Sirata padziakavaŭ uradnikam za proźvišča, z katorym i da vojska dastaŭsia. U vojsku taksama niabyło jamu sałodka, usie jaho papichali z taho što apračа dziakuj ničoha bolej nie znaŭ.

B. Prytycki

(Dalej budzie)

Vydaviec-Redaktar (Publisher-Editor): Rev. Francis Czerniawski